

*Полях Анатолій Михайлович*, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

## **ОКРЕМІ АСПЕКТИ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ**

Курс на європейську інтеграцію поставив перед нашою державою комплексне завдання щодо здійснення ґрунтовних економічних реформ, створення ефективної ринкової економіки. Виконання цього завдання безпосередньо залежить від провадження дієвої конкурентної політики, спрямованої на створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, підвищення конкурентоспроможності товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Для досягнення цих завдань держава в межах вимог законодавства про захист економічної конкуренції розробляє комплекс заходів, спрямованих на попередження, припинення та обмеження діяльності монополій у відповідності до вимог законодавства.

Це питання є важливим з огляду на те, що саме конкуренція є головним стимулом розвитку економіки. Саме чесна конкуренція на ринку стимулює компанії надавати споживачам найякіснішу продукцію за найпривабливішою ціною. Вона також стимулює розвиток конкретних ринків та надає державі можливість забезпечити економічне зростання й поліпшити життя населення країни.

Провадженням антимонопольної політики опікуються всі країни світу, адже від її правильного застосування залежить розвиток країни та її спроможність конкурувати з іншими державами.

Перший антимонопольний (антитрестівський) закон – так званий Закон Шермана – було прийнято в США 1890 року. Надалі Закон Шермана доповнили Законом Клейтона (1914), законом про Федеральну торгову комісію (1914) та іншими, які становили підґрунтя антитрестівського законодавства США.

За прикладом США в інших країнах світу також схвалювали антимонопольні закони. Так, аналогічне антитрестівське законодавство прийняли у Великій Британії 1948 року, у Франції – 1963 року, в Італії – 1964 року. У країнах Східної Європи антимонопольне законодавство почали розробляти наприкінці 1980 року.

Однак американська та європейська антимонопольна політика різняться певними особливостями. Зокрема, американська – спрямована переважно проти монополії як структурної одиниці, а європейська – має регулятивний характер і передбачає здебільшого протидію негативним проявам ринкової влади монополій.

Антимонопольне законодавство Японії вважають «жорстким», оскільки воно ґрунтується на Законі «Про заборону приватної монополії та забезпечення чесних угод».

У сучасних умовах національний та наднаціональний рівні конкурентного законодавства в Європі формуються в контексті інтеграційних процесів в економіці та посилення міжнародної конкуренції. У кожній країні ЄС діє національне антимонопольне законодавство, координоване із загальноєвропейським. Конкурентна політика ЄС має регулятивний характер і спрямована проти недобросовісних монополістичних прийомів.

Протягом останніх років конкурентна політика та конкурентне законодавство ЄС зазнали істотних змін порівняно з початком 1960-х років, коли відбувалося становлення загальноєвропейської політики у сфері конкуренції. Нові підходи до конкурентної політики ґрунтуються на іншому (більш економічному, ніж правовому) підході до змісту конкуренції та конкурентних відносин.

Отже, антимонопольне законодавство та державне регулювання окремих галузей мають єдину мету – забезпечити економічні умови для зростання добробуту суспільства та запобігти перерозподілу національного багатства на користь монополістів.

Важливість провадження антимонопольної політики в країнах світу пов'язана також із тим, що за минулі століття організована злочинність, передусім транснаціональна, практично цілком позбулася колишнього романтичного прагнення до боротьби з правопорядком. Нині це – різновид підприємницької діяльності, метою якої є заробляння грошей. Від легального бізнесу організована злочинність відрізняється тим, що продає нелегальний товар чи послуги, досягає конкурентних переваг на традиційних ринках незаконними засобами. Організована злочинність та корупція – поєднання сучасних суспільно-економічних симбіонтів. Взаємовигідність цього союзу є очевидною та неодноразово описаною: корупція гарантує організований злочинності безпеку, можливість отримувати та використовувати надприбутки, а організована злочинність постачає для корупції «життєдайну силу» [1]

Відповідно до Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015, середньостроковою метою дальших реформ у сфері дерегуляції та розвитку підприємства є створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого й середнього підприємства, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці [2].

Водночас, попри окремі позитивні досягнення, в Україні відсутня стратегія розвитку конкуренції, у зв'язку з чим економіка країни означена перевагами системного розвитку на основі механізмів конкурентної політики та є недостатньо захищеною від монопольних і корупційних зловживань, інших проявів антиконкурентної поведінки суб'єктів господарювання та окремих органів державної влади.

Конкурентні ринки країни перебувають здебільшого в стані саморегулювання та належним чином не обізнані з правилами конкуренції, що нерідко призводить до вчинення антимонопольних порушень та нівелювання конкуренції.

На нашу думку, з метою протидії корупційній діяльності та впливу кримінального середовища на розвиток конкуренції задля отримання прибутків, які надалі можуть бути використані для злочинної діяльності, необхідно здійснити антимонопольний аудит нормативно-правової бази, що регулює стратегічні ринки країни. Це дасть змогу як усунути необґрунтовані обмеження ринкової діяльності, так і вдосконалити відповідне правозастосування.

Крім того, забезпечення формування конкурентного середовища передбачає провадження збалансованої фінансової політики, стимулювання конкуренції шляхом визначення сприятливих умов кредитування, депозитних ставок, особливостей оподаткування. На тлі цього необхідно встановити належні умови для підприємницької діяльності, що забезпечить соціальний захист споживачів.

Антимонопольний комітет України як державний орган зі спеціальним статусом, обізнаний із ситуацією щодо стану на ринках, має встановлювати межі можливого втручання в розвиток конкурентних відносин та більш жорсткого контролю за діяльністю підприємств.

### ***СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ***

1. Методологія оцінювання ризиків та загроз організованої злочинності в Україні. – Київ : Атіка, 2012. – 252 с.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 2. – Ст. 154.